

Στεφανία Ρουλάκη

Εγώ θα Ζήσω

Βασισμένο σε
Πραγματικά Γεγονότα

τίτλος συγγράμματος

Εγώ θα ζήσω

συγγραφέας

Στεφανία Ρουλάκη

...

διεύθυνση έκδοσης

Βαλάντης Ναγκολούδης

σύμβουλος έκδοσης

Μηνάς Παπαγεωργίου

atelier

Αντώνης Καραναύτης,

Γιάννης Ερμείδης, Λυδία Χατζημάρκου

συντονισμός προώθησης

Κατερίνα Κουμέλη

φιλολογική επιμέλεια

Χρύσα Βασιλείου

α΄ έκδοση Φεβρουάριος 2021

isbn 978-960-626-369-9

Εκδόσεις Πηγή

Θεσσαλονίκη - Αθήνα

A Pigi Publication

Thessaloniki - Athens

www.pigi.gr | 2311 27 28 03 | info@pigi.gr

Μέλος του Πρότυπου Ομίλου Πολιτισμού Πηγή

η καλλιτεχνική επιμέλεια του έργου έγινε

από τα ατελιέ του iWrite.gr

...

Απαγορεύεται η δημοσίευση μέρους ή του συνόλου του βιβλίου αυτού,
η αναπαραγωγή ή η μετάδοσή του με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό
μέσο, χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

Πρόλογος

Πάντοτε φλέρταρα με το γράψιμο. Ίσως επειδή δυσκολεύομαι να εκφραστώ μπροστά σε κάποιον, όταν ήμουν φορτισμένη συναισθηματικά έγγραφα. Επίσης, πολύ με συγκινούν οι ιστορίες των καθημερινών ανθρώπων, που πολλές φορές δεν είναι «καθημερινές». Ήρωες της ζωής είναι οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές της. Μετά γίνονται ήρωες των βιβλίων. Ποτέ όμως δεν πίστευα ότι την ανάγκη μου για γράψιμο θα τη συναντούσε και θα την έκανε να εκφραστεί, για πρώτη φορά μέσα από ένα βιβλίο, μία τέτοια αληθινή ιστορία.

Πριν τέσσερα περίπου χρόνια, τυχαία παρακολούθησα στην τηλεόραση ένα ντοκιμαντέρ για τα εγκλήματα των Ναζί κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Την προσοχή μου τράβηξε η επιβίωση μίας γυναίκας, της Ντίνας Πρανίτσεβα, η οποία ήταν και από τους ελάχιστους ανθρώπους που επέζησαν από έναν τόπο ομαδικής εκτέλεσης στην Ουκρανία, το Μπάμπι Γιαρ, που στη γλώσσα μας σημαίνει «το Φαράγγι της Παγιάς».

Από τότε σκεφτόμουν τι είναι αυτό που έκανε τη διαφορά. Τι είναι αυτό που τελικά κάνει έναν άνθρωπο να ζήσει και κάποιον άλλον να πεθάνει, όταν και οι δύο είναι αντιμέτωποι με τις ίδιες

δύσκολες συνθήκες. Από προσωπική εμπειρία, ήξερα ότι είναι η θέληση για ζωή. Άραγε, πώς μετριέται αυτό;

Θεώρησα την ιστορία αυτής της γυναίκας αξιοσημείωτη. Μη βρίσκοντας πουθενά στο διαδίκτυο ή στη βιβλιογραφία κάτι παραπάνω από αποσπασματικές και επαναλαμβανόμενες αναφορές, κυρίως στην κατάθεση της Ντίνας στο δικαστήριο που έγινε για τα εγκλήματα πολέμου, αποφάσισα να βασιστώ στο υλικό που βρήκα διαθέσιμο και να γεμίσω με τη φαντασία μου τα πολλά κενά που υπήρχαν, προκειμένου να διασώσω το πολύ δυνατό, διαχρονικό και πανανθρώπινο μήνυμα που φέρνει η πάλη της να επιβιώσει. Όταν θέλεις, μπορείς. Αφιερώνω το βιβλίο μου σε όλους εκείνους τους μεγαλειώδεις ανώνυμους αγωνιστές της ζωής.

Η αρχή του πολέμου, το τέλος των πάντων

Κίεβο, 29 Αυγούστου 1939, σινεμά «Οκτώβρης», φιλμ «Η επίσκεψη του Β. Μ. Μολότοφ στο Βερολίνο». Ο άντρας μου κι εγώ παρακολουθούμε στην κατάμεστη αίθουσα την επίσκεψη του Σοβιετικού ηγέτη μας στη Γερμανία. Σύμφωνα με την ταινία, η Σοβιετική Ένωση δεν έχει καλύτερο φίλο από τον Χίτλερ. Στο Βερολίνο, υποδέχονται τον Μολότοφ με μπάντες, λουλούδια και τιμές. Οι Ναζί στρατιώτες παρελαύνουν θαυμάσια. Ο Χίτλερ αυτοπροσώπως υποδέχεται τον Μολότοφ σαν τον αδελφό που είχε χάσει χρόνια. Οι φωτογράφοι τούς περικυκλώνουν καθώς ξεκινούν την κουβέντα τους και η παρέλαση συνεχίζεται, με τις σημαίες της σβάστικας να ξεδιπλώνονται στον αέρα. Μετά το τέλος της προβολής, παίρνουμε παγωτό και πιασμένοι αγκαζέ επιστρέφουμε με τα πόδια στο σπίτι. Ο Βίκτωρ σχολιάζει πως αν οι Σοβιετικοί στρατιώτες ήξεραν να παρελαύνουν με την ακρίβεια των Γερμανών, τότε θα υπήρχε μία πιθανότητα να έχουμε αποτελεσματικό στρατό.

Δύο μέρες μετά, το φως της μέρας που μπαίνει μέσα από τις μισάνοιχτες λαδί κουρτίνες μάς ξυπνά από τον βραδινό μας ύπνο. Γυρνάω προς το πλευρό του άντρα μου κι αγγίζω το ζεστό του σώμα. Χαϊδεύω το απαλό του δέρμα και περνάω χουζουρεύοντας τα δάχτυλά μου στα ξανθά, ίσια, κοντοκουρεμένα του μαλλιά. Εκείνος απλώνει το χέρι του, με παίρνει αγκαλιά, μου δίνει στο στόμα ένα φιλί για καλημέρα και μένουμε έτσι για λίγο, στο κρεβάτι μας. Τα παιδιά μας –ο Βλαντίμιρ, δύο χρόνων, ένα στρουμπουλό αγοράκι με δίπλες, και η καστανομάλλα όμορφη Λιντία μας, τρεισήμισι– δεν έχουν ξυπνήσει ακόμη κι έτσι απολαμβάνουμε αυτή τη μικρή πολυτέλεια. Τρίβομαι για λίγο επάνω του, γιατί έχει αρχίσει η πρωινή δροσιά να κρυώνει ό,τι είναι έξω από τα σκεπάσματα: μύτη, χέρια, αυτιά. Σύντομα όμως αυτή η απόλαυση διακόπτεται από τα πατουσάκια της Λιντίας, που τα ακούω να χτυπάνε ξυπόλητα πάνω στο δάπεδο καθώς έρχεται στο κρεβάτι μας.

«Μαμά, θέλω αγκαλίτσα» λέει και σημαίνει το τέλος της προσωπικών μας στιγμών με τον πατέρα της και την έναρξη της πρωινής μας έγερσης. Γελάμε με τον Βίκτωρα, παίρνω τη Λιντία πάνω μου και σηκωνόμαστε από το κρεβάτι. Εκείνος φορά τις παντόφλες του και πάει προς το μπάνιο, τραγουδώντας με την ωραία, βαρύτονη φωνή του, ενώ εγώ πάω προς την κουζίνα για να ετοιμάσω γάλα για τα παιδιά και τσάι για εμάς. Ακούω από το δωμάτιο των παιδιών τον Βλαντίμιρ να φωνάζει κάτι σαν «άλα» και χαμογελάω, καταλαβαίνοντας πως ξύπνησε κι αυτός και ζητάει το γάλα του. Αφήνω τη Λιντία στην καρέκλα της να περιμένει και πάω να φέρω και τον Βλαντίμιρ.

Ο Βίκτωρ βγαίνει από το μπάνιο και πάει στο σαλόνι να ανοίξει το ραδιόφωνο, όπως του αρέσει να κάνει το πρωί. Εμένα, εκτός από το να ακούω μουσική, δεν μου αρέσει να ακούω τελευταία ειδήσεις. Όλο άσχημα νέα μεταδίδουν. Για τη δύσκολη οικονομική κατάσταση της Ουκρανίας, για τη μαμά Ρωσία, για

το πόσα οφέλη έχουμε ως μέλη της Σοβιετικής Ένωσης, για την έξαρση του φασισμού στη Γερμανία και την άνοδο του Ναζιστικού Κόμματος. Δεν νομίζω ότι έχουμε κάτι καλό να περιμένουμε.

Η άποψή μου αυτή επιβεβαιώνεται άμεσα, καθώς ο εκφωνητής ανακοινώνει ότι τα ξημερώματα η Γερμανία επιτέθηκε στην Πολωνία. Ο γερμανικός στρατός, με αεροπλάνα, τεθωρακισμένα και μηχανοκίνητο εξοπλισμό, αιφνιδίασε τους Πολωνούς. Ένας κεραυνοβόλος πόλεμος έχει ξεκινήσει. Κοιταζόμαστε πολύ ανήσυχοι. Ακούω τη φωνή μου να ηχεί ασταθής, παραπονεμένη:

«Τι σημαίνει αυτό για εμάς;».

«Ντίνα, καλύτερα πήγαινε τα παιδιά μέσα στο δωμάτιό τους να παίξουν, για να μπορέσουμε να μιλήσουμε».

Έτσι και κάνω· κι αυτά υπακούν ήσυχα, σαν να έχουν προαισθανθεί πως κάτι δεν πάει καλά. Επιστρέφω στην κουβέντα μας με τον Βίκτωρα, τρίβοντας τα μπράτσα μου με τα χέρια μου, γιατί μόνο με το νυχτικό έχω αρχίσει να κρυώνω. Ο Βίκτωρ ξεκινά λέγοντας:

«Οι Γερμανοί έχουν πολύ πρωτοποριακό εξοπλισμό. Όμοιο του κανένας στρατός δεν έχει αποκτήσει. Έχουν επενδύσει πολλά και ήταν καιρό τώρα έτοιμοι για πόλεμο».

«Μα μόλις πριν μία βδομάδα υπογράφηκε το σύμφωνο φιλίας Ρίμπεντροπ-Μολότοφ» ψελλίζω εγώ και ξύνω το κεφάλι μου.

«Ναι, μπορεί να έχουν υπογράψει το καταραμένο το σύμφωνο, όμως απ' ό,τι φαίνεται από τη Γερμανία, που πρώτη δεν το σεβάστηκε, κι οι δύο δυνάμεις απλά κέρδιζαν χρόνο, για να προετοιμαστούν για “μοιρασιά” των ευρωπαϊκών εδαφών».

«Ειλικρινά, δεν... δεν καταλαβαίνω».

«Ντίνα, τι είναι αυτό που δεν μπορείς να καταλάβεις;» σηκώνει την ένταση της φωνής του εκείνος. «Ότι και η Σοβιετική

Ένωση και η Γερμανία, καιρό τώρα, επενδύουν σε άρματα μάχης και στρατιωτικό υλικό, φτιάχνοντας στρατούς έτοιμους για πόλεμο σε καιρό ειρήνης;»

«Δηλαδή, θέλεις να πεις ότι αυτός ο πόλεμος είναι πολύ πιθανό να μην αφορά μόνο τους Γερμανούς και τους Πολωνούς, αλλά κι εμάς τους ίδιους;»

«Ναι, αγαπημένη μου Ντίνατσκο, αυτό είναι που φοβάμαι πιο πολύ απ' όλα» λέει εκείνος και με παίρνει αγκαλιά.

Φωλιάζω εκεί και προσπαθώ να χωνέψω αυτό που μόλις άκουσα. Η ανησυχία μας όμως θα επαληθευτεί σε δεκαέξι μέρες, όταν η Σοβιετική Ένωση εισβάλλει στην Πολωνία με το πρόσχημα της προστασίας της ουκρανικής και λευκορωσικής μειονότητας που ζει στα ανατολικά της χώρας. Ο Βίκτωρ πρέπει να φύγει, για να υπηρετήσει τα στρατιωτικά του καθήκοντα στον σοβιετικό στρατό. Η καρδιά μου κομματιαζεται. Η ζωή μας ανατρέπεται και δεν ξέρουμε τι μας περιμένει. Είναι μία κατάσταση που δεν τη γνωρίζουμε και ούτε την ορίζουμε. Εγώ θα μείνω μόνη μου, χωρίς τον άντρα μου, με δύο μικρά παιδιά, με την αγωνία της απώλειας. Πώς θα αποχωριστώ τον Βίκτωρα; Θα τον ξαναδώ; Πώς θα είναι όταν γυρίσει; Αν γυρίσει... Τα πόδια μου έχουν παραλύσει. Αδυνατώ να σκεφτώ αυτό που μας συμβαίνει και να το βάλω σε μία διάσταση πραγματικότητας και καθημερινότητας. Πού να φανταστώ τι μας περιμένει;

Ως σήμερα η ζωή μας ήταν ήσυχη, με γεύση ζαχαρωτού, μέσα στην οικογενειακή μας γαλήνη. Είχαμε τις δυσκολίες μας, αλλά είμαστε καλά. Είμαστε ακόμη νέοι. Εκείνος τριάντα δύο κι εγώ τριάντα. Ανέμελοι. Όσο ανέμελοι μπορούν να είναι οι άνθρωποι που ζουν σε ένα κομμουνιστικό καθεστώς. Τα χρήματά μας είναι λίγα. Αγοράζαμε παπούτσια ή ρούχα με πρόγραμμα και μόνο αν τα παλιά μας είχαν φθαρεί. Όμως δεν μας πείραζε όλο αυτό. Έτσι έχουμε μεγαλώσει, έτσι μάθαμε, όλοι έτσι ζουν. Εγώ,

μέχρι πριν την έναρξη του πολέμου στην Πολωνία –που σήμανε συναγερμό για πόλεμο ίσως και σε ολόκληρο τον πλανήτη, όπως λένε πολλοί– ένωθα σαν έφηβη. Χαιρόμουν τα πάντα: την αγάπη, την οικογένειά μου, τον άντρα μου, τα παιδιά μου, τα βιβλία, τη μουσική, τον χορό, το θέατρο. Ήμουν ένα χαρούμενο και αισιόδοξο άτομο.

Πάντα είχα ανάγκη τους δικούς μου κι έχω μεγάλη αδυναμία στη μητέρα μου, την Άννα Εφίμαβνα Μοτισλάβσκαγια, που ήταν παιδίατρος –τόρα πια δεν εργάζεται– και είναι ένα έξυπνο, σοφό άτομο. Δεν είχε έναν εχθρό. Μόνο φίλους. Όλοι οι γείτονές μας έρχονταν σε εκείνη όταν αντιμετώπιζαν προβλήματα και αυτή τους έδινε συμβουλές, χρήματα, έλυνε τις οικογενειακές διαμάχες τους, πρόσεχε τα παιδιά τους, τους έδινε γιατρικά για τη μαλάρια ή τα «ρίγη», όπως τα λένε στην Ουκρανία. Εκείνοι, από ευγνωμοσύνη, της άφηναν κονσέρβες, λουκάνικα, κρασιά. Ποτέ δεν είχε περάσει από το μυαλό μου ότι αυτή την αγαπημένη ζωή θα την εμβολίσει ένας τόσο τρομακτικός και ανυπέρβλητος εξωτερικός παράγοντας, που δεν πέρναγε από το χέρι μας να διαχειριστούμε.

Τώρα, αισθάνομαι σαν να κοιμόμουν και να βρισκόμουν μέχρι χθες σε ένα γλυκό παιδικό όνειρο. Προστατευμένη από τον άντρα μου, τους γονείς μου, την υπόλοιπη οικογένειά μου, τα αδέρφια μου, ακριβώς όπως ένα μικρό παιδί. Σαν μια κούκλα σε γυάλα. Και τώρα, αυτή η γυάλα θρυμματίζεται σε κοφτερά γυαλιά που νιώθω πως με τρυπούν. Σπάει με δύναμη από τον πέλεκυ του πολέμου, που παίρνει τον άντρα μου μακριά και με αφήνει εκτεθειμένη. Παιδί είμαι και η ίδια για να αναλάβω την ευθύνη δύο μικρών παιδιών μόνη μου, ενώ ο πατέρας τους θα βρίσκεται στα επικίνδυνα πεδία των μαχών και είναι αμφίβολο αν θα ξαναγυρίσει. Όπως για κάθε στρατιώτη, σε κάθε πόλεμο. Από το παιδικό όνειρο, μεταβαίνω σε έναν ενήλικο εφιάλτη. Μεγαλώνω μέσα σε λίγες μέρες.

Έρχεται η ώρα που ο Βίκτωρ ετοιμάζεται για το μέτωπο. Τον παρακολουθώ να ντύνεται, να βάζει τα παπούτσια του, το καπέλο του και κλαίω σιγανά, ακουμπισμένη στο κάσωμα της πόρτας. Εκείνος με κοιτά αμίλητος, το ίδιο στενοχωρημένος, σκυθρωπός, προβληματισμένος. Έπειτα μου γυρνά την πλάτη, παίρνει το σακιδιό του και ετοιμάζεται να φύγει με το κεφάλι κάτω, σαν κυνηγημένος. Τα παιδιά ξοπίσω μας, σαστισμένα, να μην καταλαβαίνουν τι γίνεται, γιατί υπάρχει αυτή η σιωπή, πού πάει ο πατέρας τους.

Ο Βίκτωρ έχει φτάσει στην εξώπορτα. *Μα δεν θα μας αποχαιρετήσει; σκέφτομαι παραπονεμένα. Κοντοστέκεται. Φιλάει τα παιδιά μας στα κεφαλάκια τους. Στα κεφαλάκια τους! Δεν θα τα πάρει αγκαλιά; Δεν θα τα μυρίσει; Δεν θα χώσει το κεφάλι του στα λαιμουδάκια τους, να νιώσει την απαλή τους σάρκα; Μπορεί να μην τα ξαναδεί ποτέ. Τι του συμβαίνει; Δεν πονάει; Ή μήπως πονάει τόσο πολύ, που έχει παγώσει; Το μόνο που τον ακούω να λέει, κρατώντας το κεφάλι μου μέσα στα δύο του χέρια και κοιτώντας με βαθιά στα μάτια, είναι:*

«Ντίνατσκα, πρέπει να φανούμε δυνατοί, αγαπημένη μου. Φοβάμαι κι εγώ πολύ. Όμως να θυμάσαι πως ήρωας δεν είναι αυτός που δεν φοβάται, αλλά αυτός που, παρ' όλο τον φόβο του, κάνει αυτό που έχει να κάνει για να σωθεί ή να σώσει. Πρέπει να τα καταφέρουμε, ακριβή μου. Θέλω να μου υποσχεθείς πως δεν θα το βάλεις κάτω. Ό,τι κι αν συμβεί, θα το παλέψουμε».

Εγώ κρέμομαι τώρα από τους ώμους του, μέσα στα αναφιλητά, με τα παιδιά να αγκαλιάζουν τα πόδια μας, και του φωνάζω με ραγισμένη φωνή:

«Βίκτωρα, σε αγαπάω! Δεν μπορώ χωρίς εσένα! Κάθε μέρα θα σε περιμένω. Κάθε ώρα θα σε σκέφτομαι...».

Τίποτα όμως δεν είναι αρκετό για να τον κρατήσει στη μέχρι πρότινος ασφάλεια του σπιτιού μας. Τίποτα δεν είναι αρκετό για να γυρίσει το μαύρο ποτάμι της ιστορίας, που μόλις είχε ξε-

χυθεί. Εκείνος λύνει τα χέρια μου από πάνω του και μας αφήνει μόνους, για να συναντήσει μόνος κι εκείνος το πατριωτικό του καθήκον.

Ο καιρός κυλάει άχαρα. Ο πόνος μου είναι μεγάλος. Σπάνια έχω νέα από τον Βίκτωρα. Στα γράμματά του μου περιγράφει τη φρίκη της δικής του καθημερινότητας και αυτό είναι αβάσταχτο για μένα. Εκείνος να παλεύει καθημερινά να επιβιώσει, μέσα σε έναν αυτόματο αγώνα που τον εξοντώνει δίχως δεύτερες σκέψεις. Οπότε, δεν υπάρχει λόγος να σταθεί στην έλλειψη ύπνου ή φαγητού ή καθαριότητας. Είμαστε ευγνώμονες και που ζει. Ντροπιασμένος, μου εξομολογείται πως, όταν μπήκαν στην Πολωνία, όρμησαν στα μαγαζιά κι έκλεψαν ό,τι μπορούσαν· όλοι σχεδόν οι στρατιώτες, ακόμα και οι αξιωματικοί. Καταλαβαίνω την ντροπή του. Εμείς δεν μπορούσαμε να διανοηθούμε ότι θα κλέβαμε ούτε καραμέλα από το τραπέζι της μάνας μας.

Εγώ κοιμάμαι μόνη μου, μόνη μου ξυπνάω σ' ένα άδειο κρεβάτι, χωρίς τον αγαπημένο μου. Τα παιδιά ζητούν τον πατέρα τους. Τα αγκαλιάζω, τα φιλάω διπλά τώρα. Τα συμπονάω. Μοιάζουν χαμένα κι αυτά. Συνεχίζω να πηγαίνω στη δουλειά. Στο κουκλοθέατρο, που τόσο αγαπώ. Με κάνει και ξεχνιέμαι. Βλέπω παιδιά και γονείς να γελούν και χαίρομαι λίγο κι εγώ μαζί τους. Τα απογεύματα που δουλεύω, τα παιδιά τα κρατούν οι γονείς μου ή η μητέρα του Βίκτωρα –που μένει μόνη της, γιατί ο πατέρας του έχει πεθάνει–, και τον ελεύθερο χρόνο μας τον περνάμε μαζί τους, σε άλλους συγγενείς ή στην αδερφή μου, την Άιντα. Δεν θέλω να μένουμε μόνοι μας.

6 Οκτωβρίου 1939. Σχεδόν ένας μήνας έχει περάσει, μα μου φάνηκε χρόνος. Έχω πάει στο σπίτι της Άιντας κι εκείνη μας υποδέχεται με ενθουσιασμό! Έχω καιρό να τη δω κάπως αλλιώς εκτός από σκυθρωπή. Εκεί, στην πόρτα, της λέω:

«Αν κρίνω από το χαμόγελό σου, κάτι καλό συμβαίνει! Τι είσαι;».

«Δεν κρατιέμαι να σου πω αυτό που άκουσα! Οι εχθροπραξίες στην Πολωνία έχουν φαινομενικά τελειώσει».

«Τι εννοείς “φαινομενικά”;» τη ρωτώ, ενώ κρατάω και τα δύο παιδιά από τα χέρια και προσπαθώ με το σώμα μου να τα κατευθύνω να περάσουν την πόρτα, ενώ η Άιντα μεριάζει για να μας κάνει χώρο.

«Εννοώ πως έτσι φαίνεται! Έχουν πάψει οι μάχες τις τελευταίες μέρες» λέει εκείνη και στέκεται πίσω μας. Αφήνω τα παιδιά από τα χέρια και αφήνω τον ενθουσιασμό της αδελφής μου να με πλημμυρίσει, αν και η ίδια είμαι πολύ επιφυλακτική. Εκείνη είναι που πέφτει στην αγκαλιά μου και μου λέει: «Τελείωσε, Ντίνατσκά μου. Τελείωσε. Μου το είπε το πρωί ο κύριος Γιούρι από δίπλα. Οι άντρες μας θα γυρίσουν σπίτια μας!» και νιώθω τα δάκρυά της να κυλούν στον λαιμό μου. Συγκινούμαι κι αφήνω κι εγώ τη δική μου φοβισμένη χαρά να γίνει κλάμα.

Σύντομα λοιπόν πιστεύω κι εγώ ότι ο Βίκτωρ θα επιστρέψει. Τελικά, τίποτα από αυτά που φοβόμασταν για εμπλοκή σε παγκόσμια σύρραξη δεν φαίνεται ότι θα συμβεί. Ο πόλεμος αυτός βαφτίζεται από τους Σοβιετικούς «απελευθέρωση της δυτικής Ουκρανίας και Λευκορωσίας». Οι δρόμοι γεμίζουν με πόστερ που δείχνουν έναν τραχύ Ουκρανό να αγκαλιάζει έναν γενναίο άντρα του Κόκκινου Στρατού, επειδή είναι ο απελευθερωτής του. Όμως, οι μέρες περνούν και κανείς από τους γνωστούς μας στρατιώτες δεν γυρνάει στην πατρίδα.

Η αλήθεια είναι ότι οι επιχειρήσεις δεν πρόκειται να τελειώσουν. Όχι μόνο δεν πρόκειται να τελειώσουν, αλλά οι Γερμανοί συνεχίζουν τις επιθέσεις τους και τελικά κερδίζουν την κατοχή αρκετών εδαφών ανά την Ευρώπη. Βομβαρδίζουν πόλεις, βυθίζουν πλοία με εμφανή ευκολία. Οι Βρετανοί φαίνεται να κρατούν, όμως η Αυστρία παραδόθηκε αμαχητί, το Βέλγιο και η Γαλλία παραδόθηκαν κι αυτές. Ο στρατός μας παραμένει στην

Πολωνία σχεδόν δύο χρόνια, μέχρι το καλοκαίρι του 1941. Οι Πολωνοί πολίτες διώχονται μαζικά από τα εδάφη τους από τον στρατό μας. Υπό καθεστώς τρόμου, γίνονται εκλογές στην Πολωνία και επιβάλλεται σε εκατομμύρια Πολωνούς να γίνουν Ρώσοι πολίτες. Συλλήψεις, εκτελέσεις, εξορία, ξεριζωμός και τέλος για τόσες ανθρώπινες ζωές. Και ο Βίκτωρ παρών σε όλα αυτά...

Τι έχει συμβεί μέσα μας; Ποιοι έχουμε γίνει πια; Άραγε παραμένει ο άντρας που ήξερα και λάτρεψα; Πώς χωρά εντός του τόσα εγκλήματα; Τι να σκέφτεται; Πώς να νιώθει; Τα γράμματά του έχουν αραιώσει πολύ. Στα τελευταία είναι σύντομος και τυπικός. Αλλαγμένος. Μοιάζει πιο σκληρός, σαν να γέρασε. Γράφει:

«Ντίνα», (ποτέ δεν με αποκαλούσε μόνο με το όνομά μου σκέτο. Θα με έλεγε ή «Ντίνατσκα» ή «ακριβή μου» ή «αγαπημένη μου». Πότε έγινα αυτή η «Ντίνα»; Πότε δημιουργήθηκε ανάμεσά μας η απόσταση των απλών γνωστών;) «εδώ τα πράγματα είναι πάρα πολύ δύσκολα. Δεν μου είναι εύκολο να σου γράφω. Η αποστολή των γραμμάτων έχει αραιώσει. Να φροντίζεις τα παιδιά και τους γονείς μας. Σας φιλώ, Βίκτωρ».

Τίποτα προσωπικό, καμία λεπτομέρεια για τα συναισθήματά του. Αυτό με βαραίνει.

Νιώθω κι εγώ ήδη πολύ μεγάλη. Έχω γίνει μία γυναίκα σκυθρωπή μάλλον και σκεφτική. Όπως εκείνος πριν να μας αποχαιρετήσει. Τον περιμένω πάντα με αγωνία να γυρίσει. Να τον αγκαλιάσω ξανά, να τον φιλήσω. Πόσο τον λαχταράω. Να κάνουμε έρωτα και να νιώθω τα πόδια μου μπλεγμένα πάνω του, τα χέρια μου να σφίγγουν την αντρική του πλάτη. Στο μυαλό μου παίζουν ξανά και ξανά οι προσωπικές μας στιγμές, σαν ταινία. Είναι αυτή η ταινία που με κρατά δυνατή. Τα γέλια μας, τα πειράγματά μας, η γέννηση των παιδιών μας, οι στιγμές με τις οικογένειές μας, τους φίλους μας και τους αγαπημένους μας. Δεν λείπει μόνο ο Βίκτωρ από τη ζωή μας. Λείπει και η ξενοια-

σιά. Το ασυγκράτητο χαμόγελο. Τα φωτεινά βλέμματα. Ξυπνάμε κάθε μέρα μέσα στη θλίψη. Ο φόβος έχει τρυπώσει στις ζωές μας και τις έχει συρρικνώσει. Τι θα έχει για εμάς το αύριο;

Αύριο μας περιμένουν ακόμα χειρότερα πράγματα. Τα χαράματα της 22^{ας} Ιουνίου 1941, ο Χίτλερ διατάζει τη μεγαλύτερη εφόρμηση που έχει γνωρίσει ποτέ η ανθρωπότητα. Επιτίθεται στη Σοβιετική Ένωση. Η συνήθεια του Βίκτωρα να ακούμε το πρωί ειδήσεις είναι πλέον η αντικατάσταση της παρουσίας του στο σπίτι μας – κι είναι αναγκαία, αφού έτσι μπορώ και ενημερώνομαι για το τι μπορεί να ξημερώνει.

Ντύνω τα παιδιά και πάω στις μητέρας μου. Εκεί είναι μαζεμένοι ήδη φίλοι και συγγενείς και ακούμε έντρομοι από το ραδιόφωνο τις λεπτομέρειες των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Με την προπαγάνδα που κυριαρχεί σε όλα τα μέσα από την αρχή της κυριαρχίας μας από τη Σοβιετική Ένωση, δεν είναι εύκολο να ξεχωρίσουμε τι είναι αλήθεια και τι ψέματα. Το μόνο σίγουρο είναι ότι ο Στάλιν δεν είχε εκτιμήσει σωστά τη γερμανική απειλή. Όλοι συζητούν για το ότι ο Κόκκινος Στρατός ήταν γερασμένος και η «αιμοδοσία» με νέους στρατιωτικούς και άμαθους στον πόλεμο αξιωματικούς άφησε περιθώριο στους Γερμανούς να επιτεθούν. Άλλοι λένε ότι τα ρωσικά στρατεύματα ήταν παραταγμένα για επίθεση στη Γερμανία και ότι ο Στάλιν δεν περίμενε επίθεση από τους Ναζί τώρα, γι' αυτό και είχε καταστραφεί το φράγμα ασφαλείας ανάμεσα στη γερμανοσοβιετική μεθόριο.

Αυτό το καλοκαίρι κυλά βασανιστικά. Όπως κάθε ουκρανικό καλοκαίρι, ο καιρός είναι ζεστός, όμως οι καρδιές μας είναι παγωμένες. Δεν έχω διάθεση να βγάλω τα παιδιά ούτε μια βόλτα στα κοντινά πάρκα, όμως το κάνω για να τα κρατώ απασχολημένα. Έχουν μεγαλώσει και ρωτούν συνέχεια για τον πατέρα τους. Τους δείχνω τη φωτογραφία του, για να θυμούνται το παρυσιαστικό του. Ρωτούν γιατί λείπει, πότε θα γυρίσει, τι είναι ο πόλεμος. Τι να απαντήσω; Δεν ξέρω αν οι αγνές ψυχούλες τους

μπορούν να αντέξουν τέτοια αλήθεια. Πώς να τους μιλήσω για έννοιες όπως είναι βία, ο παραλογισμός, ο θάνατος, χωρίς να τα τρομάξω;

Από την άλλη, σκέφτομαι ότι πρέπει να τα προετοιμάσω. Η καταστροφή είναι πολύ κοντά μας πια και χρειάζεται να είναι έτοιμα για το χειρότερο. Χρειάζεται να ξέρουν πώς να το βάλουν στα πόδια, να κρυφτούν, να προφυλαχτούν, αν χρειαστεί. Όσο μπορούν, όσο αντέχουν, με τα μικρά τους χεράκια να καλύψουν τα κεφαλάκια τους και με τα μικρά τους ποδαράκια να τρέχουν. Να τρέχουν για να σωθούν... Να τα φανταστώ δεν μπορώ σε στιγμές τέτοιες χωρίς εμάς. Όμως, όσο και να μην ξέρω πώς να τους το πω, τα μαζεύω κοντά μου, τα παίρνω αγκαλίτσα και τους λέω ένα παραμύθι:

«Μια φορά κι έναν καιρό, σε μία όμορφη χώρα, σαν την Ουκρανία, ένα μαύρο σύννεφο σκέπασε τα πάντα και οι άνθρωποι μαγεύτηκαν...». Αυτά κρέμονται από το στόμα μου, λες και καταλαβαίνουν τι θέλω να τους πω. «Τα μάγια που τους είχαν κάνει έβαλαν τους ανθρώπους να πιάσουν τα όπλα και να πολεμάνε μεταξύ τους, χωρίς να καταλαβαίνουν πόσο κακό έκαναν. Μόνο τα παιδάκια δεν είχαν μαγευτεί. Έτσι, ρώταγαν τους γονείς τους τι μπορούν να κάνουν για να προστατευτούν από το κακό. Οι γονείς τους είπαν όλοι το ίδιο πράγμα: “Αν δείτε, έστω κι από μακριά, κάποιον που δεν τον γνωρίζετε και κρατάει όπλο, τότε θα πρέπει να τρέξετε πολύ πολύ γρήγορα. Αν ακούτε μπαμ μπουμ από τα κανόνια ή τα αεροπλάνα, τότε πρέπει να κρυφτείτε για να γλιτώσετε από τα μάγια!”». Τότε, η Λιντία με διακόπτει:

«Μα, μανούλα, ο Βλαντίμιρ είναι πολύ μικρός ακόμη και δεν μπορεί να τρέξει!».

«Ναι, αγάπη μου» της απαντώ. «Γι’ αυτό, αν το παραμύθι αυτό βγει αληθινό κι εγώ μαγευτώ και δεν μπορώ να σας βοηθήσω, θα πρέπει εσύ να πάρεις τον αδερφό σου και να τρέξετε».